

PRANAS MAŠIOTAS

AUGALŲ PASAKOS

**Išleido „Kultūros ir švietimo sekcija“
VORONEŽAS,
1917 M.**

Spausdino „Lietuvių spaustuvė“, Voronežas

Kūrinys suskaitmenintas vykdant ES struktūrinių fondų remiamą projektą
„LIETUVIŲ LITERATŪROS KLASIKOS KŪRINIŲ PERKĖLIMAS
Į ELEKTRONINĘ ERDVĘ“, 2013

TURINYS

1. Kaziukas sodžiuje	3
2. Pavasaris atėjo	5
3. Vaikų svajonės	6
4. Kaip pupos dygsta	7
5. Petruko bulvės	8
6. Ištroskėliai	9
7. Obelėlės	10
8. Sodas žydi	11
9. Čiepas ir laukinė obelėlė	12
10. Sodo naujienos	13
11. Nevisumet švilpynaitė padaroma	14
12. Drugeliai	15
13. Kazytės darželis	16
14. Stasytės gėlėlė	17
15. Pušys	18
16. Miškas	19
17. Pyragai	20
18. Medžių sėja	21
19. Daržė	22
20. Jonukas, knygos ir sąsiuvas	23
21. Lapkritys	24
22. Žiema	25

1. Kaziukas sodžiuje

Kaziuko tėvai gyveno dideliame mieste. Vaikas tik vasarą šventadieniais gaudavo išvažiuot iš miesto į artimiausius vasarnamius. Pavaikščioja miškelio žvyruotais takeliais, pasigėri gražiais vasarnamių darželiais, pakvėpuoja sveikesniu oru, kartais gauna išsimaudyt ir vėl grįžta į miestą.

Vieną vasarą tėvai sumanė išslysti Kaziuką į sodžių pas gimines, kad su jais susipažintų, laukų oru pakvėpuoty. Vaikas džiaugėsi gausias iš miesto išsprukti. Žinojo, jog ras tenai savo amžiaus vaikų, turės su kuo pasišnekėti, pažaišti, pabėgioti, pasimaudyti, gal ir raitas pajodinėti.

Sutartą dieną pasodino Kaziuką į vagoną, pasakė, kurioje stotyje reikės išlipti, kas atvažiuos jo pasitikti.

Traukinys sušvilpė, nudundėjo. Kaziukas pavakare jau buvo sodžiuje.

Apniko svečią vaikai, klausinėjo, kada išvažiavęs iš namų, kaip važiavęs, kaip mieste žmonės gyvena, kaip kas tenai įtaisyta.

Kaziukas netylėjo, pasakojo. Vaikai klausėsi kartas nuo karto vienas į kitą pasižiūrėdami. Tik vėlai, visiems jau sumigus, vaikai nuėjo gulti.

Kaziukas, kelionėje nuvargęs, tuojau užmigo. Namiškiai dar ilgokai šnabždėjosi.

— Ko tas Kaziukas nėra matęs! ko jis nežino. Nebebūtų mieste augęs.

Ir visi pripažino, kad Kaziukas labai gudrus, daug už juos gudresnis.

Ilgokai pamiegoję, vėlai papusryčiavę, vaikai nusivedė svečią į sodą.

— Ar mėgsti agrestus? — klausia Kaziuko.

— Labai mėgstu.

— Tai eisim pasiraškyti.

Kaziukas nebuvo agrestų raškęs, pagaliau agrestų krūmo nebuvo matęs. Nedrąsiai apie krūmelį sukinėjosi, rankas susibadė. Vaikai turėjo jam padėti geresnių uogų pasirinkti.

Kaziukui sodžius labai patiko: kasdien vis ką nauja gaudavo pamatyti, patirti.

Vaikai pamatė, jog sodžiuje Kaziukui daug kas buvo naujiena. Išpradžių tyloms apie tai šnabždėdavosi, paskui geriau susipažinę, ėmė ir juokus taisyti,

Kartą išsirengė į žirnius.

— Ar valgai, Kaziuk, žalius žirnius? — klausia.

— Valgau.

— Tai eisim į žirnius.

Ir vedasi Kaziuką.

Prieina prie žirnių rėžio, eina pro šalį ir žiūri, ar pažins. Kaziukas eina po lauką sau dairdamasis.

— O kur žirniai, Kaziuk? — klausia jo staiga,

Kaziukas pasisakė žirnių augančių nematęs, nepažįstas.

Gi štai, skabyk! sušuko vaikai.

Nesijuokit iš manęs — teisinosi Kaziukas. — Aš mieste augęs, nei agrestų nei žirnių augančių nebuvau matęs. Beveik visa, kas lauke auga, pirmą kartą matau. Čionai sodžiuje daug ko išmoksiu, tik rodykit man viską ir aiškinkit.

— Gerai, — sutiko vaikai; — tu mums apie miesto gudrybes papasakosi, o mes tau rodysim, kaip pas mus kas auga, papasakosim, kaip sėja, sodina, kaip laukus

valo, iš ko ką daro.

Kaziukas, iš sodžiaus į miestą parvažiavęs, gyrėsi daug gudresnis sugrįžęs, ne kaip išvažiavęs.

2. Pavasaris atėjo

Sušilo pavasario saulutė. Sniegą nuleido, vandens upeliai, smagiai čiurlendami, skubinosi į upes.

Patraukė šiltas vėjelis, sušnabždėjo:

— Ei, medžiai, žolės, atbuskite! gana per žiemą išsimiegojote: pavasaris atėjo!

Pirmutiniai išgirdo vėjelio šauksmą palazdžiai. Pravėrę gražias akutes, pasižiūrėjo į saulės šviesą, nusišypsojo.

Pakėlė galvas ir kitos žolelės, saulei palingavo.

Pajutę žoleles atbudus visoki krūmeliai pasiskubino atskleisti savo pirmutinius lapelius pasižiūrėti, kas pasaulyje darosi, ar tikrai jau laikas iš miego keltis.

Medžiai, pabaigę paskutinį sapną sapnuoti: atsitaisę sustingusias šakeles, šoko pumpurus krauti ir laukė, kada paskutinė šalna praeis, kad jaunų lapų ir žiedų nesunaikintų.

Tik ažuolas dar tebekrankė: medžių karalius pratęs paskutinis žiemos miego eiti, ir paskutinis keltis.

Bet ir jį saulutė sužadino. Pasijudino, apsižvalgė, ar kiti medžiai atbudę. Visi medžiai, jau žaliais lapeliais pasidabinę, kiti žiedais apsikaišę, pasveikino savo karalių ir bitelių pritariaми pavasario dainą jam dainavo.

3. Vaikų svajonės

Jonukas, Stasiukas ir Vincukas išsimaudę ant upės kranto svajoja.

— Kad būčiau lobingas,— sako Jonukas, — nusipirkčiau laivą ir plaukčiau, kur tik įsimanyčiau. Nuplaukčiau į Ameriką — visur visur; pamatyčiau visokių žemių, visokių žmonių.

— Aš, — sako Stasiukas, — įsitaisyčiau aroplaną. Laivu tik vandeniui tegali plaukti; aroplanu lakstyčiau ir viršum vandenų viršum žemės.

Vincukas tylėjo, į žolelę kokią įsižiūrėjęs.

— O tu, Vincuk, ko norėtum? — paklausė Jonukas.

— Jis, tur būt, nieko nenorėtų, — pajuokavo Stasiukas.

— Kurgi nenorėsi, — pakėlęs galvą prabilo Vincukas, — aš daugiau už judu norėčiau. Norėčiau ko niekas duoti negali.

Jonukas ir Stasiukas net atsisėdo, išgirdę tokį pasakymą.

— Ko gi norėtum? Kas tai per daiktas?

— Norėčiau turėti tokius akinius, kad galėčiau matyti, ko kiti nemato: kaip žolė ir medžiai auga, žiūrėčiau, kas darosi šaknyse, kaip lapeliai sprogsta, kaip gėlelės žiedus krauna.

— Tu, Vincuk, vis apie žoles, medžius, o mudviem rūpi svetimos šalys, — pabaigė kalbą Stasiukas, pamatęs ateinanti kaimynų studentą.

— Ką čia klegat, ar maudėtės?

— Jau, — pasisakė vaikai. — Kalbėjom apie visokius niekus.

— Nagi, apie kokius niekus? — panorėjo sužinoti studentas.

Vaikai, vienas kitą pasidrašindami, pasipasakojo.

— O, o! — pakraipė galvą studentas, — daug norite. Svetimus kraštus judu galėsite atlankyti ir nebūdami lobingi; juk ne visi savo laivais plauko, savo aroplanais laksto. O tau, Vincuk, tokių akinių niekas nepadarys. Kad nori, galėsiu duoti tau knygų apie žoles ir medžius — gal kiek tuos akinius atstos.

Kitą dieną, susitikęs Vincuką, įteikė jam kelias knygeles. Iš tų knygelių Vincukas išmoko daug ko žolėse ir medžiuose pamatyt, ko pirma nė nepastebėdavo.

4. Kaip pupos dygsta

Stasiuko tėvas pasėjo pupų.

Stasiukui parūpo, kaip pupos dygsta. Kelintą dieną jis nuėjo į lauką ir ėmė kapstyti žemę. Iškapstė jau papurpusią pupą. Iš pupos išlindus lyg kokia uodegėlė. Stasiukas manė, tai diegas, tik stebėjosi, kad visai nematyti lapelių. Pažiūrėjo, kas yra sėklos viduryje. Gi tenai, viduryje, iš kur ta uodegėlė išlindus, tuno susiglaudę du gelsvi lapeliai.

Kelias dienas palaukęs, vėl išsikapstė pupą. Žiūri — uodegėlė jau, išsišakojusi, kaip tikroji šaknis, žemėmis aplipusi o pupos viduryje du daug didesni lapeliai, beveik per visą pupą išsiplėtę. Pupa pati iš žemės belendanti, besirengianti skilti. Po dviejų savaičių dirvoje stovėjo gražūs žali augalėliai, viršuj du raukšlėtu lapeliu, po jais pažaliavusios, suplonėjusios pupos skiltelės.

Stasiukas, ką matęs, pasipasakojo mokytojui. Mokytojas pagyrė Stasiuką, tik pasakė, kad būtų galėjęs tą pat lengviau patirti. Galima esą padiegti pupų drėgnose medžių piūvenose. Piūvenose pupos taip pat dygstančios, tik lengviau iš jų iškasti, lengviau viskas matyti.

Stasiukas pamokymą į galvą įsidėjo. Piūvenų gavęs, mėgino jose žirnius ir kitas sėklas daiginti, tyrinėti, kaip koks javas dygsta.

5. Petruko bulvės

Rengėsi bulves sodinti. Vaikams davė atrinkti, kurios sveikesnės.

Mama įsakė:

— Labiausiai žiūrėkit, vaikai, kad bulvių akelės būtų sveikos: iš akelių bulvės dygsta.

Vaikai sumanė ir patys bulvių pasisodinti, išsiauginti. Darže buvo kaip tik atliekama lysė.

Mama sutiko. Vaikai gavo po gorčių bulvių ir, pasidaliję lysę, pasisodino.

Visų bulvės gerai sudygo, tik jauniausiojo Petruko nė iš žemės nepasirodė.

Kas čia atsitiko? — klausinėjo vaikai.

Mama nuėjus su vaikais į daržą, pakapstė Petruko lysės galą. Rado tik kur-nekur kelis diegelius, o bulvių nebuvo.

— Kaipgi sodinai, Petruk, — paklausė, — kad bulvių žemėje neradau?

— Gi, mama, sakei, kad bulvės iš akelių dygsta, — teisinosi Petrukas, — tai aš akeles išpiausčiau ir pasodinau, o bulves išsikepiau ir suvalgiau.

— Tai tu, vaikeli, — nusišypsojusi tarė mama, — savo pasėlį išanksto suvalgei.

— Jis, mama, nežinojo, — teisino broliuką vyresnysis, jog bulvės diegelis, iki šaknis gerai į žemę įleidžia, senąja bulve mintą.

6. Ištroškėliai

Vasaros pradžioje buvo labai kaitrios dienos. Jaunos daržovės vidudienį alpte alpo; jų lapai suglebę, apvytę ir prievakary gerai atsigauti negalėjo.

Saulei nusileidus moters nusiskubino daržo laistyti. Nubėgo ir Onytė.

— Merginos, šiandien vandens nesigailėkit, — ragino šeimininkė.

Gale lysios stūksojo sėklinis kopūstas. Jis teko Onytei palieti.

— Dėkui, Onyte, dėkui, — kalbėjo palietas kopūstas. — Mes kopūstai daug vandens reikalaujame. Pernai, kai buvau pačiam augime, per kaitras po 15 stiklinių iš žemės ištraukdavau.

— Taip daug — nustebo Onytė. — Kur gi tilpdavo tokia galybė?

— Nuo kaitros išgaruodavo.

— Che, che, che! — juokais pasileido Klevas, kurs artimais stovėjo. — Tai man daug! Aš šiandien kelis kibirus išgėriau.

— Del to mums toks kaimynas ir nepatinka, — tyliai skundėsi kopūstai. Neduok Dieve, arti medžio augti: sultis iš žemės ištraukia, nustelbia. Po medžiu netik kopūstai neauga, bet ir žolelė netarpsta.

Klevas ne taip arti nuo daržo augo, vis delto Onytė viršaus lašelį ant kopūsto išpylė.

7. Obelėlės

Petraitis prisiveisė sode jaunų obelėlių. Kai medeliai pradėjo vesti, vaikai pasiskyrė po obelėlę ir savinosi, kam kuri labiau patiko.

Žiemą buvo labai daug sniego. Kiškiai lindo į sodus maisto ieškoti, jaunųjų medelių graužti. Apgraužė ir Petraičių obelėles. Vienai visą šoną nuplikino, kitoms lopais žievę išgraužė, o Juozuko obelėliai aplinkui kamieną kaip diržą išrėžė.

Tik pavasari, kai sniegą nuvarė, pamatė Petraitis, kas kiškių padaryta. Šoko medeliams žaizdų tepti, raišioti. Visus apraišiojo, o į Juozuko obelėlę tik ranka mostelėjo.

— Tos nebeišgelbėsi, — tarė, — ta nunyks: žievė aplinkui nuvaryta.

Juozukas nuliūdęs vaikstinėjo aplinkui savo obelėlę ir klausinėjo, kodėl jos nebegali pagydyti.

— Tavo obelėlė, — paaiškino tėvas, — badų numirs. Matai, ir medis reikalauja valgyti, kad augtų. Maisto jam tiekia šaknys ir lapai. Šaknys geria iš žemės vandenį su maistu ir siunčia jį kamieniu į šakas, o šakos, — į lapus. Tenai lapuose saulutė verda iš to vandens medžiui valgio ir siunčia jį pažieviu žemyn. Tuo valgiu, gardžiomis sultimis, visas medis ir minta. Per nugraužtą vietą sultys negalės šakny pasiekti, ir obelėlei bus badas.

Ir pasiūlė Juozukui kitą obelėlę pasirinkti. Juozuko obelėlė pavasarį, vos pradėjus sprogti, visai nunyko, nudžiūvo. Kitos obelėlės, kiek paliegusios, pasveiko.

Juozukas pirmąją savo obelėlę apraudojęs pasirinko kitą ir pasižadėjo pats žiemą nuo kiškių saugoti.

8. Sodas žydi

Žydi sodo medžiai, pavasario šventę švenčia. Oras smagiai kvepia, skautūs žiedai akį veria.

Bitelės, pavasario saulės pažadintos, po orą šauda, žimzi; nuo žiedelio prie žiedelio nutūpusios rūpestingai medutį renka.

Užtai džiaugiasi vyšnios, obels, slyvos, kad jas bitelės lanko. Medutį berinkdamos, ant savo kūnelio žiedų dulkelės iš vieno į kitą nešioja. Vieno žiedo dulkelės į kitą kritusios gardų vaisių mezga.

— Prašom, prašom, — į svečius kviečiasi: — Saldžių sulčių jums žiedeliuose patiekėme. Gerkit, sveikos, kiek širdelė geidžia.

Atgijo ir kiti sodo gyvulėliai. Štai runguojas, šliaužia obels kamienu, prie lapų gretinasi kirmėlaitė. Obelėlė žino, kokia besotė ta viešnia. Apgrauš lapus, šakeles nunuogins. Dar paskui į lapo likučius įsivyniojusi, voratinkliu apsirazgys, kybos, iki drugeliu virtus išlėks.

— Kad žvirblis ar kitas paukštelis greičiau atlėktų, nemalonią viešnią nusineštų, — dūsauja obelėlė.

Ir paukšteliai laksto, šakose nardo, medžius nuo kirmėlių valo, tik visų nurinkti nesuspėja.

— Lankykitės, paukšteliai, — šnabžda jiems medžiai, šakelėmis linguodami. — Kuriam patinka, mūsų šakelėse lizdelius kraukitės, vaikelius perėkitės, savo dainelėmis juos ir mus linksminkite.

Ir čiulba, ulba, žimzi, kvepia sodas per linksmąją medžių pavasario šventę.

9. Čiepas ir laukinė obelėlė

Sode, iš sėklos išdygus, užaugo obelėlė. Jau buvo žmogaus aukščio. Tokia pat obelėlė augo darže, patvoryje.

— Su anaja tiek to: ne vietoje auga, — tarė sau šeimininkas, — o sode laukinės obels neauginsiu.

Pasiėmė piūklą, peilį, tam tikros dervos, skarulėlį ir nuėjo į sodą.

— Ką veiksi sode, tėveli? — klausia Marytė, jauniausioji dukrelė.

— Tavo obelėlę čiepyčiau, kad gardžius obuolius vestų. Šiaip, ves mažus, karčius, niekam netikusius.

— Parodyk, kaip čiepyti?

— Štai nuplausiu šitas tris šakeles, įskelsiu ir į plyšelius įstatysiu tos vyninės šakelių; tai vesvyninius obuolius — tu juos mėgsti.

— Nečiepyk, tėveli, neplauk šakelių, geriau karčius obuolius valgysiu — ėmė prašyti dukrelė: jai obelėlės pagailo.

Tėvas paaikšino, kad obelėlei nieko pikta nenutiks, kad čiepai — prigis, ir augs sau medelis, kaip augęs.

Dukrelė nenoroms sutiko.

Praėjo ketveri metai čiepytoje obelėlėje užaugo keli dideli, gražūs obuoliai. Laukinė obelėlė buvo aplipusi smulkiais obuoliukais.

Kai obuoliai nunoko, tėvas sako:

Eisiva, Marytė, obuolių paragauti.

Pirma nusivedė dukrelę prie laukinės obels. Marytė, prakando obuolį, susiraukė, ir nevalgė.

Nusiraškė obuolį nuo čiepo: gardus, tikras vyninis, toks, kokius ji labai mėgo.

— Ar atsimeni. — paklausė tėvas, — kai čiepijova, ką tada sakei?

— Dar maža buvau, — teisinosi dukrelė, — nežinojau, jog obelis nečiepyta palieka laukinė ir netikusius obuolius veda. Aną dieną skaičiau kalendoriuje, kad ir alksniui galima obels ar grūšios šakelė įčiepyti; alksnis vedąs vaisius, tik jie esą labai aitrūs.

— Gali būti, — sutiko tėvas, — tik kam alksnis čiepyti, kad obelėlių ir griūšelių taip lengva prisisėti.

10. Sodo naujienos

Na, vakar tai tikrą jomarką turėjome, — prabilo iš miego atbudusi senė obelis. — Tokio varnėnų būrio senai nebuvo mačiusi. O čirškėjimas, švilpavimas tų paukštelių! — Ir mūsų šakas kaip išvalė! — atsiliepė kitos obels: — visas kirmėlaites šluote nušlavė. Kad dažniau lankytųsi, daug lengviau mums būtų gyventi.

— Mane ir kitas svečias atlankė, — gyrėsi grūšia: — Kad dirbo, tai dirbo po mano šaknis kurmis; bauriausiai kirmėlių lizdus išnaikino.

— Pasakyk, kaimynėle, į kurią pusę kurmis nusirausė? — suskato klausinėti medžiai, kur aplinkui augo.—Gal mano, gal mano šaknis apvalys?

Grūšia nemokėjo tikrai pasakyti. Jai rodėsi, kurmis į savo gūštą sugrįžęs pasilsėti.

— Vakara mane buvo vaikai apnikę — pasakojosi agrestų krūmas. — Mat, uogos dar žalios, vyresnieji draudžia tokias valgyti, tai, burbulai, tamsoje atėjo. Užtat rankas taip susibadė, kad šiandien, kai rykšte iškapoti vaikščioja.

— Vaikai nebijo susidraskyti, būtų senai jus apskabę, — atsiliepė iš tolo gluosnis,— kokią laiką pas mane apuokas nakvojo. Kai ūktels, tai vaikai sprunka į kerteles ir dreba iš baimės.

— Prie manęs perpietė buvo pripuolę, — kvatojo serbentų krūmas,—besiskanindami bitelę užgavo, tai kad apniko juos bitelė. Spruko kas kur įmanydamas. Vienam į antakį įgėlė, tai šiandien bauriau už kalmuką atrodo.

11. Nevisumet švilpynaitė padaroma

Kartą pavasarį dėdė padirbo Juozukui švilpynaitę. Nusilaužė gluosnio šakelę, atsipiovė nuo jos lygy galelį, stipriai rankomis pasuko, ir žievė atšoko nuo kamieno. Iškirpo žievėje akele, nupiovė lygiai abu galu ir numovė žievės vamzdelį. Paskui iš to paties kamienėlio padarė nuskliaustu šonu kamštelį ir įstatė į platųjį vamzdelio galą ligi akelės. Kai papūtė, tai sušvilpė, kad ausis nuspengė.

Juozukui labai patiko švilpynaitė. Paskui dažnai prašydavo, kad dėdė padarytų tokią pat.

Atėjo ruduo. Juozukas atsiminęs vėl prašo dėdės.

— Padirbk, dėdė, švilpynaitę.

— Ne, — sako dėdė, — jau, turbūt, nebegalėsiu, žievė bus prikepusi.

Ir nusilaužęs šakelę, parodė, kad žievė jau nebesilupa.

— Kas ją galėjo prikepinti? — stebėjosi Juozukas. — Aš nubėgęs nuo kito gluosnio šakelės nusilaušiu.

Dėdė sustabdė Juozuką ir tarė:

— Ir kita šakelė nebus geresnė. Mat, pavasario saulutei pakaitinus, po medžio žieve atsiranda sulčių. Tos sultys atmirkdė žievę nuo medžio. Del to pavasarį ir vasarą žievė esti nuo medžio atšokus ir lengvai nulupti. Rudenį ir žiemą saulė nepajėgia pagaminti tų sulčių, ir žievė vėl prikempa-priauga prie medžio. Tik pavasarį vėl galėsiva švilpynaites sukti.

Juozukas atsidūsėjęs sutiko.

12. Drugeliai

Mirgėjo, lakstė kopustų darže balti drugeliai, visi kaip vienas. Vincukas nubėgo į daržą, pritūpė tarp plysyje ir gėrėsi. Vienas drugelis nutūpė Vincukui ant kepurėlės.

— Kur jūsų didieji, kur seniai, kad vieni čionai skrajojat? — klausia Vincukas.

— Mes visi dideli, visi suaugę, — atsiliepia drugeliai. — Mūs mažieji štai po kopūstų lapais tūno.

Pažiūrėjo Vincukas po lapu: gi tenai dvi žalios kirmėlaitės lapą graužia.

— Štai kokie mes gimstame. Mūsų jaunos dienos dar skurdesnės, — pasakojosi toliau drugelis.

— Štai prie obels šakelės vienas vargsta.

Voratinkliu surazgyta, prie šakelės prikabinta pūsojo negraži drugelio lėlytė.

— Del to mes taip judame, taip džiaugiamės, iš jaunystės drabužių išsinėrę, — šnabždėjo aplinkui drugeliai, po orą vingiuodami.

— Tik keliolika dienų mums duota taip smagiai gyventi. Strukas mūs amželis, — pasisakė drugelis ir nuskriejo į drugelių būrį.

Vincukas arčiau prie obels priėjo lėlytės pažiūrėti. Tik staiga lėlytė subruždėjo, iš jos išsinėrė baltas drugelis ir nurėpliojo medžio šakele, suglamžytus sparnelius taisydamasis.

Neilgai trukus ir jis jau lakstė drugelių būrelyje.

Ką matęs, girdėjęs, Vincukas kitiems vaikams papasakojo ir ėmė draugėj su jais drugelių gyvenimą tyrinėti: kur ir kokius jie kiaušinėlius deda, kaip iš kiaušinėlių vikšreliai išriedi, kaip jie minta; kaip vikšreliai lėlytėmis virsta, o iš lėlyčių gražūs margi drugeliai išsineria ir kiek pikta tie gražieji gyvulėliai sodams ir daržams padaro.

13. Kazytės darželis

Gražus pavasario vakaras. Netoli dauboje lakštingala gražiai savo giesmeles gieda. Kazytė darželyje žolynus laisto.

— Kazyte, baik laisčius, — ragina mama dukrelę, — jau vėsu, ir miegučio laikas.

— Tuoju baigsiu, — atsiliepia Kazytė. — Ar girdi, mama, kaip gražiai lakštingala gieda? Eik šenai, kartu paklausysiva.

Atėjo mama, dukrelei žolynus laistyti padėjo ir vėl ragina:

— Eik, dūkrel, miegučio, jau ir darželis gulti rengiasi. Štai jau žirniko lapai susiglaudę, kad šilčiau būtų naktį, kad pavasario vėsi naktis jų nenuvargintų. Žiūrėk, ir saulutės galvelės žemyn nulenkusios, prie įkaitusios žemelės glaudžiasi. Ir kiti žolynėliai savo žiedelius glaudžia, miegoti rengiasi.

— Iš tikro žolynėliai dabar kitaip atrodo, kaip dieną, — stebėjos Kazytė, žiedelius atsargiai kilnodama, lapelius sklaidydama, — kaip tat nebuvo pastebėjusi!

Visus žolynėlius išglamonėjusi, dukrelė prie motinos prisiglaudė, čiūčia liūlia jiems tyliai padainavo ir tarė:

— Žolynėliai jau sumigo, ir mane miegas ima. Eisiu, mama, į lovę.

Naktį Kazytė savo darželį sapnavo. Matė, kaip gėlelės tyliai miegučioėjo. Ir rami rami buvo jos širdelė.

14. Stasytės gėlė

Mama dovanojo savo dūkrelei Stasytei gėlę. Moliniame puodelyje gražiai išauginta gėlė, besirengianti žydėti.

Stasytė pasistatė gėlę ant lango, kasdien laistė, kaip mamos buvo išmokyta. Ir džiaugėsi, kad akeles nuo knygų pakėlus turės į ką pasižiūrėti, kuo pasigėrėti.

Tai buvo pavasarį, kada darželiuose gėlės dar nežydėjo.

Kelintą dieną Stasytė pastebėjo, jog jos gėlė nuo jos į langą palinkus. Kai pradėjo žydėti, žiedeliai taip pat į langą nusviro nūsikus.

— Gėlė manęs nemyli — dejavo Stasytė: — nuo manęs į kitą pusę linksta. Rodosi, nieko pikta jai nedarau, žiūriu, laistau; už ką ji manęs nemyli?

— Už ką turėčiau nemylėti — prabilo gėlė, — taip gražiai prižiūrima. Maloni tavo priežiūra, bet saulutės šviesa gėlėms už viską meilesnė. Ji gėles augina, jų žiedus dabina, skaistumo duoda. Del to aš į langą palinkus, kad pro stiklą į mane saulės šviesa krinta. Kiekvienas augalas mano vietoje taip padarytų. Saulėžoliai ir daržė savo žiedus į saulę gręžia. Juk ir tu, Stasyte, kai mama įeina, nuo manęs nūsiki, į mamytės veidą žiūri.

— Suprantu, gėle, — tarė Stasytė ir daugiau nebedejavo, kad gėlė taip daro. Tik kasdien gėlę kitu šonu į šviesą atsukdavo, kad iš visų pusių lygiai šviesos gautų, tiesiau augtų, lygiau žiedelius krautų.

15. Pušys

Šile ošė, svyravo pušys, vėjo supamos. Lygiais aukštais kamienais, tirštomis spyglių kepurėmis, tarytum debesy pasiekti pasistiebusios.

Prie pat šilo augo plačiašakė kresna pušis. Kaip ji skyrium nuo kitų čionai išaugo, niekas aplinkui nežinojo: gal iš vėjo atneštos sėklos, išdygo, gal, šilą čionai iškirtus netyčiomis paliko.

Lingavo šilo pušys ir ošė kalbėjo, į tą pušį žiūrėdamos.

— Rodosi pušų veislės ta vienuolė, o kokia plati ir daug už mus žemesnė.

— Nesistebėkit, seselės, — atsiliepė vienuolė pušis, šilo kalbą iš vėjo pagavus. — Bepigu jums buvo krūvoje augti: vėtrai kilus, galėjote viena kitą remti. Aš pati viena turėjau audroms atsispirti mokėti. Taigi man labiau rūpėjo giliau ir plačiau šaknys į žemę suleisti, sudrūtėti, kad vėjas neišverstų, nenulaužtų. Būtinai aukštyn stiebtis man nereikėjo, saulės šviesos turėjau gana.

— Suprantame, suprantame, — suošė šilas. — Mes už viena kitos skubinamės stiebiamės, kad bent viršūnės galėtų šviesos spindulių pagauti. Be saulės šviesos argi gali medis augti? Štai žolelės ir jos be saulės skursta, nyksta.

— Labiausia iš po jūs, pušų, į pakraščius traukiamės, — atsiliepė žolelės, šilo griovyje skystai prižėlusios.

16. Miškas

Miškas šlama, miškas ošia: medžiai kalba savo kalba. Kaip kaimynai, šventą dieną ežioje susėdę, vienas kitą klausinėja.

— Pasakykit eglytėlės, kodėl tokį keistą aptaisą dėvit? — klausia lapuočiai eglių smėlyne kerojančių. — Tarytum į ežį nusižiūrėjusios, nuo pačios apačios ligi viršūnės spygliais apsisagsčiusios.

— Kaip čia jums pasakius, — atsiliepė senesnioji eglė: — nemėgstu, kai bet ožka pribėgusi šakas skabo.

— Ir aš nenorėčiau, kad mano lapus karvės braukytu, — pritaria alksnis, — dėl to į savo lapus, kiek galėdamas, kartumo įleidžiu.

— Taip, tai taip,—šlama kiti lapuočiai,— vis delto perdaug, eglele, savo parėdu didžiuojiesi: ir žiemą nenusimeti.

— Ne iš didybės, ne iš didybės, teisinosi eglė.

— Toks jau mūsų prigimimas, kad riebių valgių nemėgstam, mums ir menko smėlyno pakanka. Menkiau už jus mintame dėl to nepajėgiame kasmetai naujų spyglių išsiauginti. Ir mes spyglius metame, tik ne visus iš karto: dalį — vieną rudenį, kitą dalį — kitą.

— Tai mat kaip, žio - o - o, — sušlamėjo visi lapuočiai.

— Kad jau tokią kalbą kalbame,— išdrįso paklausti eglė, — tai kodėl jūs savo parėdą, rudenį taip gražiai nusidažę, žiemai nusiimtat? Ar negražiau būtų per visus metus dėvėti?

— Būtų gražiau ir žiemą žaliuoti, ką bekalbėti, — atsiduso žiemą atsiminę lapuočiai, tik — visi mėgstame plačiai keroti, kad lapų nenusimestume, daug pikta mums sniegas padaryty, šakas aplaužytų.

— Taigi taisomės visi, kaip kam sveikiau, kaip kam patogiau, — suošė, sušlamėjo visas miškas.

17. Pyragai

Eina tėvas kviečių sėti

— Kur eini, tėveli? Aš palydėsiu, — siūlosi mažiulis sūnelis.

— Einu pyragų gaminti. Eikš, eikš, pasižiūrėk.

Žiūri sūnelis, kaip tėvas ranka mojuoja, kviečius barsto, ir galvoja, kur čia tie pyragai jam teks pamatyti.

Vedasi tėvas pasėjęs sūnelį namolei.

— Tai kame, tėveli pyragai, kur man pažadėjai?

— Palauk, sūneli, palukėk, — dar tik įmaišyti.

Eina tėvas, ką pasėjęs, pasižiūrėti ir sūnelį vedasi.

Kviečių lauke žali diegeliai tirštai sudygę.

— Pyragai jau kyla. Ar matai, sūneli?

Sūnelis akis išpūtęs žiūrėjo, bet pyragų nematė.

Paskui kviečių lauką sniegas apklojo.

Atėjo pavasaris. Želmens sukilo.

— Štai mūs pyragai jau kokie iškilę.

Sūnelis tik žalią šlamantį plotą tematė.

Kviečiai užaugo, subrendo, nunoko.

Dalgį ant pečių užsidėjęs tėvas eina kviečių kirsti.

— Einu, sūneli, pyragų į krosnę šauti.

Sūnelis žiūrėjo, pyragų nematė.

Tik matė girdėjo, kaip dalgis žvangėjo, kvietelius ant šono guldydamas.

Parvežė kvietelius iš lauko, iškūlė, grūdus į malūną nuvežė.

Sūnelis, ką tėvelis daro, jau nebeklausė,

Įmaišė mamytė pyragų iš šviežių miltų, pakepė.

Iš krosnies kepalėlį ištraukus, riekelę sūneliui pakišo.

— Štai sūneli, jau tėvelis pyrago pagamino.

Apkabino sūnelis mamą, apkabino tėvą.

— Žinai, mamytė, mačiau tėvelį, kaip pyragus gamino.

18. Medžių sėja

Baigėsi vasara, bet saulutė dar gerai šildė. Katrytė atsisėdo po žirniku darbelio dirbti.

Staiga žirniko šakose kas barkštelėjo. Katrytė pakėlė galvą, pasižiūrėjo į medį — niek nematyti. Po valandėlės vėl trakšt, trakšt ir nubyrėjo kažin kas per šakas; jai į skreitelį įkrito žirniko sėklėlė.

Katrytė atsikėlė iš vietos, atsistojo prie pat medelio: pažiūrės kas čia yra.

Tik brakšt, brakšt — suskilo prieš pat ją po viena kitos dvi žirniko ankštelės ir sviedė kelis žirnelius jai stačiai į veidelį.

Katrytei patiko, kad žirnikas į ją taip šaudo. Stovėjo ir gėrėjosi, kaip staiga trūksta sudžiūvusi ankštelė, jos skyltelės ūmai susiriečia ir sviedžia į šalis žirnelius.

Pamačiusi kieme brolių gimnazistą, pasišaukė, kad ir jis pasižiūrėtų. Gimnazistas pasisakė matęs ir gerėjęsis, kaip gudriai žirnikas savo žirnius sėja, į šalis svaido, kad kuotoliausiai nulėktų.

— Kodel kiti medžiai taip nedaro? — paklausė Katrytė.

— Kaip nedaro? Sėja ir kiti, tik kitaip — ėmė aiškinti gimnazistas. — Juk esi mačiusi klevo sėklas: maža sėklėlė dviem didokais mažais sparneliais. Vėjo pagauta tokia sėklėlė toli nulekia nuo medžio. Pušies sėklos taip pat su sparneliais. Alksnio sėklos karo ant šakų ligi pavasario: kai ima varyti sniegą, sėklos krinta į vandenį ir plaukia, kur vanduo neša, iki patogioje vietelėje užkliūva. O sodų medžiai dar gudriau įsitaiso: jie žmones, labiausia vaikus, sėkloms išnešioti prisivilioja, pasisamdo.

— Kaip vilioja? — nustebo Katrytė.

— Taip, kaip paprastai vaikus vilioja: duoda kokio gardaus daikto ir sako; „padaryk man tą ir tą“, — pasijuokė gimnazistas. Katrytė nieko nesuprato. Gimnazistas paiškino:

— Sodo medžių sėklos gardžiuose vaisiuose noksta. Žmonės raško obuolius, grūšias, vyšnias; valgydami nešiojasi po sodą, po laukus: kas gardu, suvalgo, o sėklas žemėn meta ir taip sėja.

— Tai aš geriausia medžių sėjikė, — pasigyrė Katrytė.

19. Darže

Pridygo darže aguonų. Veikiai jos praaugo kopūstus, burokus ir morkas. O kai pražydo, viską aplinkui nustelbė: kas į daržą ateis, tik aguonas temato, tik jų žiedais gėrisi.

Ir ėmė aguonos didžiuotis:

— Su kokiais mes čia kaimynais augame? Aplinkui vieni lapai: tai platūs, kaip ližės, tai smulkūs, kaip kasos, tik burokų lapai kiek žmoniškesni.

— Nesididžiuoki kaimynėle, taip veikiai ir tokia graži išaugusi, — sušlamėjo kopūstų, burokų ir morkų lapai: — Veikiai pražydai, veikiai ir pasensi. Mes dar tik pradedame savo amžių gyventi. Tik rudenėlį mes sustiprėsime, tik kitą vasarėlę pražydėsime. Būsime ūgio už jus nemažesnio, savo žiedais akių nežavėsime, užtat daugiau pamatysime, daugiau išgirsime.

Dar tikras ruduo neatėjo, aguonų žiedai jau nubyrėjo, paliko plikos galvelės, menkomis kepurėlėmis pridengtos. Niekas į jas jau nebežiūrėjo. Netrukus aguonas nurovė.

Kopūstai plačias galvas susiklojo, burokai ir morkos drūtas sultingas šaknis užsiaugino. Tik šaltą rudenį juos nuo lysių suvalė, į šiltesnę vietą sunešė.

Didžiumą žmonės suvarijo, kitus pavasari vėl darže pasodino. Iškilo kopūstai, burokai ir morkos už aguonas aukščiau, pražydo ir savo vaisiaus — sėklų susilaukė

20. Jonukas, knygos ir sąsiuvas

Rašė Jonukas, kas jam buvo užduota, raides vadžiojo, kaip mokėdamas, raitė, kad dailesnės išeitų. Parašęs, ėmė skaityti.

Skaitė, skaitė, iki akelės pailso, galvelė apsunko. Apsikniaubė knygas su sąsiuvu ir apsnūdo.

— Pasnaušk, Jonuk, — prabilo į jį sąsiuvo poperis: — akelės atsilsės, galvelė prasiblaivys, o aš tau pasaką paseksiu.

— Augo lauke linas, žaliavo, mėlynais žiedais žydėjo. Kai nunoko, nurovė jį, sėmenis nukūlė, markoje pamerkė. Kai išmirko, ant pievos išsigulėjo, tai išmynė — spalius sukūreno, pluokštus nubraukė, nušukavo, suverpė. Iš siūlų drobelės išaudė, išpyškino. Drobeles paupyje saulelėje išbaltino, marškinių prisiuvo. — Ir man naujus marškinėlius mama prižadėjo, kai gerai mokysiuos, — sušnabždėjo Jonukas per miegus. — Marškinius nuo darbų darbelių suvilkėjo, skudurus skarmalninkui pardavė, — toliau savo pasaką poperis sakė. Skarmalninkas į miestelį nuvežė, pardavė. Iš tenai juos į fabriką pristatė. Fabrike skudurus keliais rūkščiais vandenimis išskalavo, dar labiau išbaltino; paskui susmulkino, į tešlą sumalė. Mašinomis tešlą iškočiojo, išlygino, plonais lapais išklostė, išdžiovino. Išdžiovinę nužvilgino, lygiai lapais surėžė. Iš tų lapų sąsiuvų susiūdino.

— Ir knygų išspausdino, — pridūrė knygos

— Kad vaikai skaityti rašyti mokytųsi, gudresni pasidarytų, — užbaigė vienu balsu knygos ir sąsiuvas.

21. Lapkritys

Vieną gražią rudens dieną vaikai nubėgo į miškelį. Pageltę lapai bįrėjo nuo medžių, šlamėdami: „Žiema eina, žiema eina“. Mindžiodami braškančius lapus, vaikai gaudė, rinko kur gražesnius. Mažiausioji Julytė, supratusi lapų šlamėjimą, pagavo rykštelę ir ėmė juos plakti, bardama:

— Kam jūs žiemą šaukiat, kam žiemą šaukiat!

— Ne mes šaukiame, pati ateina, — dar smarkiau sušlamėjo lapai vėjeliui pakilus. Mes vasaros darbą atlikom, dabar prie kito skubinamės.

Julytė negalėjo suprast, kokį tokį darbą lapai dirbti galėjo.

— Mes medžiams maistą gaminome, — sušlamėjo lapai. — Ką šaknys per kamieną iš žemės atsiųsdavo mes iš oro uždaro pridėdavome, gardžiai išvirdavome viralą, siųsdavome pažieviu per visą medžio liemenį. Gardžiai, sočiai valgydinome medžius per vasarą, o dabar jau saulutė šilumos permažai beduoda; taigi virtuvę uždarę, skubinamės žemyn medžių sėklų apkloti, kad šaltis nepagadintų.

Julytei pagailo, kad medžiai per žiemą nemitę bus.

— Ištūrės, ištūrės, — ramino lapai, — pavasarį naujais lapais apsidengs, per vasarą vėl atsivalgys visai žiemai. Taip buvo, taip ir bus — medžiai nepražus.

Gražiausių lapų pluoštus prisirinkę vaikai raudonskruosčiai namole parbėgo.

22. Žiema

Atėjo žiema, apsidairė, ar visi jos laukia: ar medžiai ir žolės vasaros parėdus jau nusimetę, sėklos žemėje pasėję, apklostę. Apsidairius, žemę sustangino, ant upių ir ežerų ledo tiltus nutiesė, viską baltais sniego patalais apklojo.

Stūkso miškai ir sodai sustingę, tūno kietoje žemėje žolės, visi žiemos miegą miegti. Miegti ir mini, kaip vasarą gražiai gyveno, budėjo, kaip jauni augo, seni seno, kaip visiems gausiuose saulės spinduliuose buvo smagu klesdėti. Kaip medžiuose ir žolėse paukšteliai slapstėsi, nardė, vaikus perėjo, savo giesmeles giedojo čiulbėjo — visi gyveną džiaugėsi.

Visur tylu. Tik retkarčiais, šiauriui perdaug siausti pradėjus, miškas atsidūsta, sumurma, kad ramiai miegoti neduoda.

Miegti žiemos miegą miškas, sodas, pievos; miegti ir pavasari sapnuoja. Sapnuoja saulutę aukštyn į dangų kylančią, iš miego visus juos žadinančią.

Ateis pavasaris, atbus, kam per žiemą miegoti lemta; suoš miškas, sušlamės sodas, sužaliuos, margai pasipuoš pievos, laukai; sučiulbės sugrįžę iš šiltesnių kraštų paukšteliai.